

Sygn. akt II CSK 340/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 marca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maria Szulc (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Monika Koba

SSN Krzysztof Pietrzykowski

w sprawie z powództwa Parafii Rzymskokatolickiej

[...] w P.

przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie [...]

o przywrócenie własności nieruchomości ewentualnie

przyznanie nieruchomości zamiennych ewentualnie o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 23 marca 2018 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego Skarbu Państwa

od wyroku Sądu Apelacyjnego w P.

z dnia 20 października 2016 r., sygn. akt I ACa .../16,

1) uchyla zaskarżony wyrok w punkcie II (drugim) w części oddalającej apelację pozwanego w zakresie odsetek ustawowych od kwoty 5 685 000 (pięć milionów sześćset osiemdziesiąt pięć tysięcy) złotych za okres od dnia 21 grudnia 2013 r. do dnia 20 października 2016 r. i zmienia go w punkcie I (pierwszym) podpunkt 1 (pierwszy) w ten sposób, że początek biegu odsetek ustawowych od kwoty 5 685 000 (pięć milionów

sześćset osiemdziesiąt pięć tysięcy) złotych określa na dzień 21 października 2016 r. oraz oddala powództwo także w części dotyczącej odsetek ustawowych od kwoty 5 685 000 (pięć milionów sześćset osiemdziesiąt pięć tysięcy) złotych za okres od dnia 21 grudnia 2013 r. do dnia 20 października 2016 r.;

2) oddala skargę kasacyjną w pozostałym zakresie;

3) zasądza na rzecz Skarbu Państwa Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej od powódki kwotę 5 400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w P. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w P. punkcie pierwszym w ten sposób, że obniżył zasądzoną od pozwanego Skarbu Państwa kwotę 6 200 600 zł do kwoty 5 685 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 21 grudnia 2013 r., a w pozostałym zakresie powództwo oddalił, w punkcie 3 i 6c zmienił rozstrzygnięcie w zakresie kosztów procesu oraz oddalił apelację pozwanego w pozostałym zakresie i orzekł o kosztach postępowania odwoławczego.

Ustalił, że decyzją z dnia 28 stycznia 1985 r. wydaną przez Urząd Miejski w P. na podstawie art. 104 k.p.c. i art. 2, 3, 15 ust. 1, 21 ust. 1 i 23 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 1968 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (Dz. U. 1974 r., Nr 10, poz. 63; dalej „u.z.t.w.n.”), utrzymaną w mocy decyzją Urzędu Wojewódzkiego w P. z dnia 6 maja 1985 r. wywłaszczono na rzecz Skarbu Państwa nieruchomość położoną w P. oznaczoną numerami 3/2 i 3/3 stanowiącą własność Kościoła Parafialnego [...] w P. Decyzją z dnia 20 sierpnia 1986 r. Urząd Miejski w P. ustalił odszkodowanie za wywłaszczoną nieruchomość na kwotę 1 446 531 zł i zobowiązał Zakład Projektowania i Usług Inwestycyjnych „[...]” w P. do wypłaty kwoty 630 420 zł na rzecz Parafii Kościoła Rzymskokatolickiego p.w. [...] w P., która to kwota została wpłacona do depozytu sądowego i nie podjęta przez uprawnioną. Wartość rynkowa nieruchomości na dzień 28 stycznia 1985 r. została określona na kwotę 6 200 600 zł. Powodowa Parafia złożyła wniosek do Komisji Majątkowej o przyznanie nieruchomości zamiennej lecz nie został uwzględniony.

Orzekając ponownie, wskutek uchylenia wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 16 lipca 2014 r. wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2015 r., który dokonując wykładni art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego (j. t. Dz. U. 2013 r., poz. 1169 ze zm.; dalej „ustawa z dnia 17 maja 1989 r.”) uznał za konieczne rozważenie czy pojęcie „odszkodowanie za wywłaszczoną nieruchomość zostało podjęte” dotyczy czynności faktycznej czy procesowej związanej z drugim etapem postępowania w sprawach depozytowych oraz czy odnosi się do niego ograniczenie terminem

wskazanym w art. 27 ust. 3 u.z.t.w.n., Sąd drugiej instancji uznał apelację pozwanego za bezzasadną w przeważającej części. Wyjaśnił, że zwrot „nie zostało wypłacone” obejmuje dwa przypadki - pierwszy, gdy dłużnik nie zaoferował wypłaty odszkodowania i drugi, gdy wierzyciel nie odebrał zaoferowanego świadczenia. Powódka nie wyraziła woli przyjęcia świadczenia odmawiając jego odbioru, co wobec braku zgodnego oświadczenia woli dwóch stron nakazuje przyjęcie, że odszkodowanie nie zostało wypłacone. Natomiast określenie „nie zostało podjęte” dotyczy przypadku określonego w art. 27 ustawy u.z.t.w.n., gdy sumę odszkodowania należy złożyć do depozytu sądowego, a więc czynności faktycznej i powódka nie podejmując odszkodowania zapobiegła wygaśnięciu zobowiązania zachowując na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 6 w zw. z 63 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. uprawnienie do żądania odszkodowania.

W ocenie Sądu Apelacyjnego wartość rynkowa wywłaszczonej nieruchomości, nie kwestionowana przez żadną ze stron, wynosi 5 685 000 zł, co uzasadnia zasądzenie odszkodowania w tej wysokości. Podzielił nadto stanowisko Sądu pierwszej instancji w przedmiocie daty początkowej biegu odsetek ustawowych ustalając ją na dzień następny po dacie wyroku tego Sądu i wskazał, że dopiero w toku postępowania regulacyjnego został ustalony sposób realizacji roszczenia i podmiot odpowiedzialny za wypłatę odszkodowania (art. 481 § 1 k.c.).

Pozwany Skarb Państwa zaskarżył powyższy wyrok co do punktu I.1 w zakresie, w jakim zostały zasądzone ustawowe odsetki od kwoty 5 685 000 zł od dnia 21 grudnia 2013 r. do dnia 20 października 2016 r. oraz co do punktu I.2 i 3 w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu, co do punktu II w zakresie, w jakim została oddalona apelacja pozwanego odnośnie do odsetek ustawowych od kwoty 5 685 000 zł od dnia 1 grudnia 2013 r. do 20 października 2016 r. oraz w punkcie III w zakresie kosztów postępowania odwoławczego. Zarzucił naruszenie art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 63 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. i art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2011 r., Nr 18, poz. 89; „dalej ustawa zmieniająca”) i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Brak podstaw, by podzielić stanowisko skarżącego, że kościelnej osobie prawnej nie przysługuje roszczenie o zasądzenie odsetek ustawowych za opóźnienie w wypłacie odszkodowania za wywłaszczoną nieruchomość z uwagi na to, że roszczenie o odsetki nie zostało wymienione w art. 63 ust. 1 pkt 3 ustawy z 1989 r. i powódka nie dochodziła tego roszczenia w postępowaniu regulacyjnym przed Komisją Majątkową. Roszczenia kościelnej osoby prawnej w postępowaniu regulacyjnym zostały określone w sposób sekwencyjny i pierwszeństwo mają roszczenia określone w art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy, których celem jest przywrócenie określonych składników majątkowych w naturze. Dopiero w razie niemożności dokonania regulacji w ten sposób, uprawniony może się domagać przyznania odszkodowania. Zgodnie z art. 4 ustawy zmieniającej, uczestnicy postępowania, w razie spełnienia się przesłanek w tym przepisie określonych, mogą wystąpić do sądu o zasądzenie roszczenia, przy czym wskazać trzeba, że pozwany nie kwestionuje spełnienia się przesłanek warunkujących wniesienie pozwu przez stronę powodową. Postępowanie sądowe ma charakter postępowania regulacyjnego i toczy się na podstawie przepisów ustawy z 1989 r. z uwzględnieniem przepisów kodeksu cywilnego i kodeksu postępowania cywilnego. Nie ma wątpliwości, że państwowa osoba prawna nie może rozszerzyć przedmiotu roszczenia regulacyjnego w stosunku do objętego przedmiotem postępowania przed Komisją Majątkową, z tym że dotyczy to wskazanych we wniosku nieruchomości a nie roszczeń przewidzianych w art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Fakt, że ustawa z 1989 r. nie wymienia w art. 63 odrębnego roszczenia o zasądzenie odsetek ustawowych w razie opóźnienia w zapłacie odszkodowania nie przesądza o braku takiego żądania, bo kwestie wymagalności roszczenia i skutki opóźnienia w spełnieniu świadczenia regulują przepisy kodeksu cywilnego znajdujące zastosowanie w postępowaniu sądowym. Podzielić trzeba wyrażony w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd, zgodnie z którym wyrok zasądzający odszkodowanie na podstawie art. 63 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. na rzecz kościelnej osoby prawnej, ma charakter konstytutywny. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w motywach wyroków z dnia 27 kwietnia 2012 r., V CSK 207/11 (OSNC-ZD 2012 r., nr 3, poz. 69) i z dnia 14 marca 2018 r.,

II CSK 295/17 (nie publ.), obowiązek zapłaty odszkodowania zostaje bowiem ukształtowany dopiero w prawomocnym wyroku, ustalającym ostatecznie wysokość odszkodowania i przesądzającym o braku możliwości dokonania regulacji w sposób określony w art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Świadczenie staje się wymagalne dopiero od dnia prawomocności wyroku, czyli wyroku Sądu drugiej instancji i przed tą datą dłużnik nie popada w opóźnienie. W konsekwencji odsetki ustawowe, zgodnie z art. 481 k.c. przysługują od dnia następnego po dacie wyroku Sądu drugiej instancji. Nie może stanowić skutecznego argumentu twierdzenie skarżącego, że Komisja Majątkowa nie orzekała o odsetkach ustawowych, skoro postępowaniu przed tą Komisją nie toczyło się według zasad kodeksu cywilnego i postępowania cywilnego, a według odrębnych zasad z uwzględnieniem niektórych przepisów postępowania administracyjnego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2015 r., IV CSK 90/15, nie publ.). Postępowanie wszczęte po zakończeniu bytu Komisji Majątkowej nie stanowi kontynuacji postępowania przed Komisją a jest postępowaniem nowym, toczy się od początku i z zastosowaniem przepisów kodeksu cywilnego, w tym art. 481 § 1 k.c.

Z tych względów oraz wobec nie oparcia skargi na zarzutach naruszenia przepisów postępowania orzeczono reformatoryjnie na podstawie art. 398¹⁶ zd. 1 k.p.c. zasądzać odsetki ustawowe od kwoty odszkodowania za okres od dnia 21 października 2016 r. i oddalając roszczenie o odsetki ustawowe za okres od dnia 21 grudnia 2013 r. do dnia 20 października 2016 r., a w pozostałej części oddalając skargę kasacyjną pozwanego zgodnie z art. 398¹⁴ k.p.c. Podstawę orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego stanowił art. art. 98 § 1, 99, art. 108 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. oraz § 2 pkt 7 i 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. 2015 r., poz. 1800 ze zm.).

jw

kc